

Teurastamotaidetta

Karl Kautsky julkaisi suurso-
dan ensimmäisenä vuonna erään
lausunnon, josta osa kierteli suo-
malaisissakin sanomalehdissä, n.
m. Säkenissä. Siinä oli muuan
kohta, joka sai tämän kirjottajan
mietiskelemään n. s. sota-ajan
taidetta ja erästä siinä ilmenevää
makusuuntaa. Se lausunto vali-
tettavasti ei herättänyt niinä ai-
koina sitä huomiota, jonka se
epäilemättä olisi ansainnut. Ne-
rokas teoreetikko, jonka sanaan
nykyään luotetaan enemmän kuin
koskaan ennen ja jonka sana saa
monta sekalaista menettelytapa-
ehdotelmaa jo kapalossaan hau-
taan, tuossa lausunnossaan oi-
keamielisen ihmisen syvällä hal-
veksumisella ja ennen kaikkea
todellisena sosialistina tuomitsi
sen n. s. Simpliicissimus-suunnan,
joka pääsi sodan syyttyvä rehot-
tamaan muutamissa vapaamieli-
sissä lehdissä ja jopa socialisti-
sissakin lehdissä. Simpliicissimus
on kuuluisa pilalehti, jolla on laa-
ja lukijakunta. Siihen piirustaa
joukko sangen etevä taiteilijoita,
jotka piirustustensa vuoksi ei-
vät ole olleet minkään kapitali-
stisen hallituksen suosiossa. Se on
aikanansa kyennyt repimään mi-
litaristista kasvatusta hyvin tun-
tuvasti, jopa niin suuressa mää-
rässä, että upseereilta Itävallan
ja Saksan armeijassa on sen lu-
keminen kielletty. Sen vaikutus
siis epäilemättä on ollut hyvä,
katsoen socialistiselta näkökan-
nalta. Sodan syytystä se lehti
ei luopunut militarismivastaises-
ta kannastaan, kuten niin moni
muu lehti on tehnyt. Päinvas-
toin. Militarismien seurauksia
kuvattiin, kuinka sanoisi, erikoi-

sen huolellisesti ja perinpohjai-
suudella, joka karmi selkärankaa.
Sitä kuvittavat taiteilijat eivät
ainoastaan kuvanneet todellisuutta
taistelutantereella, vaan lisä-
sivät tuohon todellisuuteen omia
mielikuviansa, joiden avulla so-
takuvaus saatiin suorastaan pöy-
ristyttäväksi, vertatippuvaksi. Ja
juuri tätä vertatippuvaa taidetta
vastaan Kautsky mainitussaan
lausunnossaan asetti vastalau-
seensa. Hän huomautti, että
tuollainen vertavuotava taide,
hekumoiminen sodan kauhuissa,
ihmisraatojen, hyytyneen veren,
irtaantuneiden maksojen hiuk-
sentarkka kuvaaminen ei vaiku-
takaan siten kuin pitäisi: siveel-
lisen inhon heräämiseen, vaan
vaikuttaa se päinvastoin raais-
tuttavasti ja tekee verityöstä
jonkinlaisen vertajanoavien tai-
teilijoiden erikoisalan.

Tämän lausunnon innoittama
allekirjoittanut uskaltaa tuoda
esille mielipiteensä samassa asi-
assa. Teen sen sitäkin suurem-
malla syyllä, kun suomalaisessa-
kin kirjallisuudessa ja taiteessa
haparoidaan samaa Simpliicissi-
mus-suuntaa, jopa sangen hu-
mattavassakin määrässä. Uskal-
taisin väittää, että socialistien
kanta ei ole tuo Simpliicissimus-
kanta; minulle antoi rohkeutta
epäillä sitä juuri tuo Kautskyn
lausunto, joka lyhydestään huo-
limatta toi selvästi esille sen, et-
tä socialisteilla ei ole mitään syy-
tä harrastaa sellaisen taiteen tai
kirjallisuuden koteutumista työ-
väen piireihin.

Taiteilija, joka haluaa rehelli-
sesti kuvata nykyisen yhteiskun-
nan ilmiöitä, joutuu kuvauksis-

saan käyttämään värejä, jotka kylläkin räikeästi eroavat porvarillisten, hyväksytyjen maku-suuntien heikoista ja koristeellisista väreistä. Porvarillinen taidemaku ei ole suinkaan tämänpäiväinen ilmiö. Se on vuositojen kehityksen tulos. Sen pohjana on aina olevinaan n. s. inhimillinen vapaa tahto tai tahdottomuus. Eri koulukunnat, jotka taistelevat keskenään, eivät taistele mistään perustotuuksista, vaan ainoastaan tyyli- ja sen sellaisista seikoista. Joku yksilö, joka jaksaa kohottaa päänsä näiden yläpuolelle, on tuomittu häviämään tai rankaisee porvarillinen yhteiskunta häntä siten, että tekee hänestä populääriin, s. t. s. tuo yksilö saa oman koulukuntansa, joka ei pyri kaivelemaan hautaa vanhentuneille teko- ja käsitystavoille, vaan päinvastoin yleistä tunnustusta saaneena, se pyrkii vaan omalta osaltaan lujittamaan ja pönkittämään vanhaa koulukuntaa. Tuo populäärisyys tappaa. Tavallisesti sellaiseen asemaan joutu-neella taiteilijalla tai koulukunnalla ei ole mitään yhteiskunnallista tarkotusta ajettavanaan, joten koulukunta joutuu märeh-tämään kaikkea vanhaa mahdollisest hieman muuttuneessa tyy-lissä. Tyyli-ilmiöt, olkoot kuinka omapäisiä tahansa, ovat aina kuitenkin riidanalaisia; kun tyyli osotetaan heikoksi, romah-taa koko rakennus maahan, sillä kun ei olekaan muuta kuin tyyli, joka pitäisi pystyssä. Huudettu "vapaus" taiteessa ei olekaan mitään vapautta, vaan sarja sur-keita pettymyksiä ja yhtämit-taista harhaanampumista — sil-tä kun puuttuu selkäranka: ole-vien olojen ja vallitsevan yhteis-kuntamuodon elävöimä todelli-

suus — tekisi mieli sanoa: ei ole elämää, vaan tyyliä, paljasta tyy-liä joutilaita ja laiskoja kapitalis-tiluokan jäseniä varten, jotka ei-vät jaksaa muuta sulattaa ja joi-den yhteiskunnallinen asema on sellainen, että rehellisyys taitees-sa ei saa tulla kysymyksenkään, jos se hiemankin raapasee heidän luokka-asemaansa tai epäilee sen oikeudellisuutta.

Toiselta puolen, kun jatkuvasti seurataan noiden vanhojen kou-lujen ohjeita, synnyttää se yksi-löillä harrastuksia "uuden tyylin luomiseen." Taiteilijayksilöt voi-vat kehittää hyväksytyä suun-taa järjettömyyksiin. ("Futuris-mi" on kuvaavin esimerkki tai-teesta, joka, kuinka sanoisi, täy-dellä järjellä keksii aiheita ja muotoja, joiden oikea kotipaikka olisi joku tunnollisesti vartioitu hullujenhuone). Mitään unta ei pyritä sanomaan, mutta sen si-jaan kehitetään tuota "sanomis-ta" vanhojen koulukuntien anta-mien ohjeiden mukaan. Syntyy erikoinen tyylianarkia. Kun ei voida eikä uskalleta taideteokses-sa sanoa yhteiskunnallista to-tuutta ilman mielikuvituksen luo-mia valheita, pyritään omape-räisyyteen sillä, että alettu tyyli viedään huippuunsa ja sitten yli-kin tuon huipun: kun ei ole enää mitään keksittävässä, on ainoa omaperäisyysnäyte tyylikei-kahdukset. Kun ne eivät loukkaa porvarillista maailmankatsomus-ta ja kapitalistien luokka-asemaa, porvaristo yleensä suosii sellai-sia harrastuksia. Sellaiset tai-teelliset esitykset voivat suoras-taan hyödyttääkin kapitalistista yhteiskuntaa. Tuo Simplicissi-mus-suunta on kuvaava. Sodan kauhuja kuvataan, uskaltaisiko sanoa, roistomaisen tarkasti. Ei ainoastaan isketä pajunetta ih-

misen riintaan, vaan taiteellisessa heikumassa kierretään asetta ja ylimielisesti nautitaan, kun uhrin suupielet vetäytyvät julmaan, pöyristyttävään irvaan. Se ei enää herätä vastenmielisyyttä murhaamiseen. Murhaaminenhan on sen mukaan vain tyyllisesti käsitettävissä. Tuskan eri muodot "eritellään" porvarille ominaisella huolellisuudella; vihollisen ruumiista virtaava veri on kuin pyhitetty militaristiselle hekumalle. Murhaaminen on tuon taidesuunnan mukaan mitä loistavin aihe kynälle ja pensselille; siinä kuvaamisessa ei vastaamme hengi Veresthaginin syvä, inhimillinen suuttumus ja inho teurastuksen johdosta, vaan on teurastaminen sille elämänehto, tyylikeikki, jota voidaan kehittää äärettömiin.

Voisi sanoa, että porvarillinen taide viettää häitänsä sotajumalan kanssa. Se hyödyttää kapitalistista katsomusta siinä merkityksessä, että se ei herätä kauhua militarismia ja sen seurauksia kohtaan. Se tavallaan vahvistaakin militaristista henkeä sen kautta, kun se tuohon veriin hekumaan saa pujotetuksi jotakin ihaillemaansa nietzscheläistä yli-ihmisyyttä, tuota aatesoppaa, jolla ovat itsensä ravinneet anarkistit, proporvarit, haajuvesitaiteilijat ja muut sellaiset luokkasekasotkut. Anatomiasali, sellaisena kuin se esiintyy ranskalaisten maalauksissa, on paljo "lievempää" katseltavaa kuin nykyinen sotataide, vaikkakin niissä ei suinkaan säästetä raakojen yksityiskohtien turhautarkkaa kuvaamista. En arvostele nykyistä sotataidetta ankaraasti siveellisyyden puuskauksessa. Moraalinen ruuansulatuslaitokseni on sulattanut vahvojakin

annoksia. Teen sen siksi, kun olen vakuutettu, että ainakaan järjestynyt köyhälistö ei ole kannatuksellaan suosimassa noita verisiä taideherroja, jotka tietoisesti tai tietämättään palvelevat kapitalistista valtiota. Köyhälistön oloja pitää kuvata rehellisesti. Tuo teurastamo-taide ei sitä kykene tekemään. Sillä ei ole edes niitä edellytyksiä. Siltä puuttuu yhteiskunnallisten syiden tuntemus. Ne, jotka tänä hetkenä rehellisesti tutkivat yhteiskunnallisia ilmiöitä, eivät ole saaneet itseänsä julkisuuteen. Kapitalistinen yhteiskunta pitää huolen, että niiden suu tukitaan. Nehän ovat todella vaarallisia sen kautta, kun hakevat ilmiöiden yhteiskunnalliset syyt, eivätkä pyri erikoisesti hekumoimaan veressä ja tuskassa, vaan yksinkertaisin keinoin kuvaavat yhteiskuntaa sen omassa valaistuksessa. Ne eivät saa teoksiansa julki, sillä kapitalistit pelkäävät sellaista taidetta. Ne muodostavat, jos uskaltaisi sanoa, yhteiskunnallisen koulukunnan, jota ei saa tuomita yksinomaan tyyllillisten seikkojen perusteella, vaan ennen kaikkea sitä katsoen, kuinka onnistuneesti ja rehellisesti näkemys on saatu kankaalle tai paperille.

Kaksi sotavuotta on myöskin kirjallisuuteen ehtinyt jättää verisiä jälkiä.

Tuskin oli ensimmäiset laukaukset vaihdettu, kun sellaiset kuuluisuudet kuin Maeterlick, D'Annunzio, Krapotkin, Anatole France, Maxim Gorgi ja monet muut ryhtyivät kynällänsä palvelemaan samaa kapitalistista valtiota, jota arvostelemalla olivat saavuttaneet suosiota köyhälistöpiireissään. Näiden lisäksi on ilmestynyt joukko pienempiä suu-

ruuksia, jotka paperilla heku-moivat veressä ja surinaamisessa, yhtä "suurella" menestyksellä kuin virkaveljensä urheilivat pensselillä.

Olen saanut käsiini muutamia viimeisiä sotakirjallisuustuotteita.

Sama rappentuneisuus henkii niistä kuin Simplicissimus-taiteestakin.

Eräessä m. m. kuvataan nykyaikaista taistelua m. m. tavalla, joka jo saa vilunväreet kulkemaan pitkin selkärankaa — ei sen takia, että niissä onnistuneesti ja totuudenmukaisesti yritettäisiin tuoda esille taistelun ja murhaamisen kauhuja, vaan siksi, kun ne sanomattomalla nautinnolla ja raa'alla ilolla kahlaavat veressä, kuvaillen näkemiään kyyneillisesti kuin jokapäiväisintä asiaa. Pieni näyte valaisee asiaa. Tämä on otettu novellista, jonka nimi on *Es ist ein König in Thule* (nimi on saatu muistaakseni eräästä Goethin runosta, joka on suomennettuakin ilmestynyt, alkaen samoilla sanoilla kuin tuo sotanovellikin: suomennoksessa tuo lause käännetään: "Oli kuningas Thulen harmaan"). Novelli oli eräessä Amerikassa ilmestyvässä saksalaisessa lehdessä. Näyte on tällainen:

"Olimme vallihaudan pohjalla. Joku suuri hirviö asteli meidän päällämme. Äkkiä aloimme tuntea, että satoi jotain lämmintä, jotain miellyttävää; se oli verta. Niin, se oli verta; oli kuin olisivat kukat puhjenneet tässä keväisessä sateessa. Tuntui kuin olisimme Thulen kuninkaan kesteissä juomassa maljoja vihollisen pääkuoresta tehdyistä maljakoista. Äkkiä rysähtää ja valihautaamme putoaa musta mies. Se on vihollinen. Toverini ottaa

aseensa ja painaa sen hiljalleen miehen mustaan runkoon; vihollisen silmänvalkuaiset näyttävät valkeilta, niin tavattoman valkeilta, ja kun hän ne sulkee ja korahtaa hyvästinsä elämälle, tulee ikävä noita silmänvalkuaisia. Tekisi mieli mennä ja raottaa hänen silmiensä mustia esirippuja, että saisi vielä kerran nähdä nuo valkeat valkuaiset."

Siinä kirjailija uskentelee omassa kyyneillisyydessään. Hän oikein rypee tuossa nietscheläisessä yli-ihmiskurassa, joka viime vuosisadalla sai porvarit näkemään unia vapaan tahdon taivaanvaltakunnasta. Keveästi, ilman mitään inhimillisyyttä tuo kirjailija takertuu sivuseikkaan tuossa kuvauksessaan, saadak-sensa sanottua sen, kuinka mitätön ja halveksittava ihminen oikeastaan on. Samalla hän paljastaa oman sisäisen mädännäisyytensä. Hän leikkii yli-ihmistä. Kuinka alhainen ja surkuteltava onkaan vallihaudan yli-ihminen — ainoastaan kapitalistinen maailma voi iloita sellaisista.

Samallaisia sotakuvauksia olen tavannut tuontuostakin.

Niiden johdosta vielä kerran, väärinkäsityksen välttämiseksi, huomautan, että en ensinkään tahdo sanoa sitä, etteikö totuutta saa sanoa, vaikka se tulisi kuinka "rumana" vastaan. Se on sanottava. Tehdään vääryyttä, jos sitä ei uskalleta lausua, vaikka kuinka puutteellisella tavalla. Mutta jos "eletään yli" ja ei jaksetaakaan tuoda asiaa alastomana, ilman poroporvarillisten, etsittyjen ja tyylin varassa olevien miehekköiden raakaa ja valheellista seuraa, ei niitä kuvauksia tarvita. Ne pystyvät raastamaan, mutta eivät herätä inhoa sotaa ja militarismia vastaan.

Todellinen elämä ympärillämme on siksi väririkas, että kirjailijan ja taiteilijan ei tarvitse lähteä oman itsensä pimennosta noukkimaan, kuvauksensa mehevöimiseksi, tuskallisen typeriä mielikuviaan ja porvarillisia katsonuksiaan.

Vihaan tuota "butcheri"-taidetta.

Sitä syötetään köyhälistölle siinä tarkoituksessa, että köyhälistö kaipaa jotain sellaista. Luullaan, että köyhälistö on niin raa-

kaa ja typerää kuin porvaristokin ja että se nauttisi siitä, kunta kauemmin joku taiteilija osaa kiertää puukkoa ruumiissa, ennen kuin ottaa sen pois. Tuleva sukukunta tulee inholla ja luovallaisella suuttumuksella tuomitsemaan mokoman roskan. Sillä se ei ole taidetta, vaan se merkitsee sitä, että kaikenlaiset taiteelliset teurastajat ovat vallanneet kirjallisuuden ja taiteen, tehden siitä asean kapitalistien käsiin. —

K. R.

